

Περιγραφή μαθήματος 'Πολιτικές της ΕΕ για την οικονομική και κοινωνική συνοχή και η εφαρμογή τους'

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
'Διεθνής και Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση και Πολιτική'

Διδάσκων Αναστάσιος Χάρδας, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Επικοινωνία: achardas@gmail.com

Περιγραφή μαθήματος

Αντικείμενο του μαθήματος είναι η Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), δηλαδή οι δράσεις που αναλαμβάνει η ΕΕ στο όνομα της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής της συνοχής. Το μάθημα εκκινεί με μια ανάλυση των βασικών εννοιών που απαντώνται στο μάθημα. Ακολουθεί η ανασκόπηση των βασικών σταδίων εξέλιξης της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής/ Πολιτικής Συνοχής, και ιδιαίτερα των καταβολών της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής πολιτικής από το 1957 έως σήμερα. Από τα μέσα της δεκαετίας του 2000 έως σήμερα η πολιτική οικονομία της Πολιτικής Συνοχής έχει μεταβληθεί σε σημαντικό βαθμό. Οι διαφοροποιήσεις αυτές αφορούν και την αλληλεπίδραση της Πολιτικής Συνοχής με το υπόλοιπο πλέγμα των δομών οικονομικής διακυβέρνησης που αναπτύχθηκαν στην ΕΕ, ειδικά μετά το 2011. Αυτές οι εξελίξεις καθιστούν την Πολιτική Συνοχής κεντρικό σημείο τριβής στις διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις που λαμβάνουν χώρα στο επίπεδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου αναφορικά με το ύψος των σχετικών πόρων. Οι διαιρετικές τομές ανάμεσα στους 'καθαρούς συνεισφέροντες' και τους 'καθαρούς αποδέκτες' των πόρων της Πολιτικής Συνοχής αντικατοπτρίζουν ευρύτερες πολιτικές και θεσμικές διεργασίες που αφορούν την Ευρωπαϊκή οικονομική ενοποίηση. Ένα ζήτημα που συνδέεται άρρηκτα με αυτές τις διεργασίες είναι οι γεωγραφικές διευρύνσεις της ΕΟΚ/ΕΕ, οι οποίες συνήθως αυξάνουν τις περιφερειακές ανισότητες εντός της ΕΕ. Οι συζητήσεις αυτές γίνονται ακόμη πιο επίκαιρες, δεδομένων των εξελίξεων που διαμορφώθηκαν στο επίπεδο της ΕΕ μετά την κρίση της πανδημίας. Αυτές αφορούν κυρίως την διαμόρφωση του 'Ταμείου Ανάκαμψης και Σταθερότητας' που συνοδεύουν πλέον την Πολιτική Συνοχής. Ως αποτέλεσμα, το νέο πλαίσιο εφαρμογής της Πολιτικής Συνοχής για την προγραμματική περίοδο 2021-2027 έχει σημαντικές διαφορές από προηγούμενα.

Το σημαντικότερο ίσως ζήτημα που αφορά την Πολιτική Συνοχής είναι η αποτελεσματικότητα της στην μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων ανάμεσα στα κράτη μέλη της ΕΕ και στο εσωτερικό τους. Αυτό το ζήτημα εξετάζεται μέσα από την ανάλυση των επιπτώσεων που έχει η Πολιτική Συνοχής τόσο ποσοτικά (οικονομική μεγέθυνση, καταπολέμηση ανεργίας κτλ.) όσο και ποιοτικά (ενδυνάμωση υποεθνικών φορέων διοίκησης και δημοκρατικής νομιμοποίησης, ενίσχυση των δημόσιων διοικήσεων των κρατών μελών, κτλ.). Οι ποιοτικές επιπτώσεις της Πολιτικής Συνοχής συνδέονται άρρηκτα και με τους τρόπους οργάνωσης και λειτουργίας των υποεθνικών φορέων στα κράτη μέλη (Πολύ-επίπεδη Διακυβέρνηση).

Εκτός από τα προγράμματα που εντάσσονται αμιγώς στην Πολιτική Συνοχής, η ΕΕ χρηματοδοτεί και μια σειρά από άλλα προγράμματα, τα οποία συνήθως διαχειρίζεται απευθείας η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και αναλύονται στα πλαίσια του μαθήματος. Τέλος, θα αναλυθούν σε καθαρά εμπειρικό πλαίσιο, οι διαδικασίες που ακολουθούνται σε όλα τα στάδια της κατάθεσης εθνικών προγραμμάτων που εντάσσονται στην Πολιτική Συνοχής (ΕΣΠΑ) και οι διαδικασίες που ακολουθούν οι περιφερειακοί, τοπικοί και ιδιωτικοί φορείς προκειμένου να ενταχθούν σε κάποιο αντίστοιχο πρόγραμμα ή σε κάποιο από τα συγχρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα.

Περίγραμμα μαθημάτων

1. Εισαγωγή- Βασικές έννοιες (περιφερειακή πολιτική, χωρικές ανισότητες, Ευρωπαϊκή ενοποίηση και Πολιτική Συνοχής, οικονομική διακυβέρνηση, Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση, Εξευρωπαϊσμός, Θεσμική διάρθρωση της ΕΕ, θεωρίες κέντρου-περιφέρειας, 'κατά τόπους' προσέγγιση στην περιφερειακή πολιτική, ενδογενής περιφερειακή ανάπτυξη, έξυπνη εξειδίκευση, θεωρίες καινοτομίας)
2. Θεωρίες ευρωπαϊκής ενοποίησης και Πολιτική Συνοχής της ΕΕ/ Η αλληλεπίδραση της Πολιτικής Συνοχής με τις ευρύτερες τροχιές Ευρωπαϊκής ενοποίησης
3. Η εξέλιξη της πολιτικής οικονομίας της περιφερειακής πολιτικής από το 1957 μέχρι σήμερα/ Οι μεταβολές στο περιεχόμενο της Πολιτικής Συνοχής ειδικά μεταξύ της περιόδου 1990-2004 και 2004 μέχρι σήμερα
4. Η αλληλεπίδραση της Πολιτικής Συνοχής με την Κοινή Αγορά και την ΟΝΕ
5. Πολιτικές διαιρετικές τομές αναφορικά με την Πολιτική Συνοχής στο επίπεδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου
6. Γεωγραφικές διευρύνσεις και Πολιτική Συνοχής
7. Η Πολιτική Συνοχής, ο προϋπολογισμός της ΕΕ και το Ταμείο Ανάκαμψης και Σταθερότητας
8. Η Πολιτική Συνοχής της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027. Ελληνικό ΕΣΠΑ 2021-2027
9. Ποσοτική αποτύπωση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων των προγραμμάτων Πολιτικής Συνοχής στην ΕΕ και στην Ελλάδα
10. Ποιοτική αποτύπωση των θεσμικών και διοικητικών επιπτώσεων των προγραμμάτων Πολιτικής Συνοχής στην ΕΕ και στην Ελλάδα
11. Πολυεπίπεδη Διακυβέρνηση και Πολιτική Συνοχής
12. Άλλα συγχρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα
13. Εμπειρική ανάλυση των διαδικασιών που ακολουθούνται από διαφορετικούς θεσμικούς δρώντες στην κατάθεση προτάσεων για ένταξη και υλοποίηση

προγραμμάτων Πολιτικής Συνοχής ή άλλων συγχρηματοδοτούμενων ευρωπαϊκών προγραμμάτων

Ενδεικτική βιβλιογραφία (θα δοθεί επιπλέον βιβλιογραφία ανάλογα με τα επιλεγμένα θέματα για εκπόνηση εργασιών/ παρουσιάσεων)

Ελληνική

Κρητικός Αλέκος (2021) *Η Πολιτική Συνοχής της ΕΕ. Η εξέλιξη της στις μεγάλες στιγμές της ευρωπαϊκής ενοποίησης*. Αθήνα: Επίμετρο

Λιαργκόβας, Γ. και Παπαγεωργίου, Χ. (2021) *Το Ευρωπαϊκό Φαινόμενο. Ιστορία, θεσμοί, πολιτικές*. 3^η έκδοση. Θεσσαλονίκη: Τζιόλα. (επιμέρους κεφάλαια)

Μητσός Αχ. (2020) Πολιτική Συνοχής: Σκεπτικό, κίνητρα, αρχές και στόχοι. *ΕΛΙΑΜΕΠ. Policy Paper 32*

Καραβέλη, Ε. (2016) *Περιφερειακές Ανισότητες και Νέα Οικονομική Γεωγραφία*. Αθήνα: εκδόσεις Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Πετράκος, Γ. και Ψυχάρης, Γ. (2016) *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα*. Αθήνα: Επίκεντρο.

Συνοχή στην Ευρώπη με Ορίζοντα το 2050. Όγδοη Έκθεση για την οικονομική, εδαφική και κοινωνική συνοχή (2022) *Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*

Αγγλική

Andikos and Chardas (2016) European Union Cohesion Policy post 2014: more (place-based and conditional) growth- less redistribution and cohesion. *Territory, Politics, Governance*, 4:1, 97-117

Barca, F. (2009) *An Agenda for a Reformed Cohesion Policy*. Independent Report prepared at the request of Danuta Hübner, Commissioner for Regional Policy

Bachtler, J., Mendez, C. and Wislade, F. (2013) *EU Cohesion Policy and European Integration*, Farnham: Ashgate.

Bachtler, J. et.al. (eds.) (2017) *EU Cohesion Policy. Reassessing performance and direction*. London: Routledge

Bachtler, J. and Mendez, C. (2020) Cohesion and the EU's Budget: is conditionality undermining solidarity? In: R. Coman, et.al. (eds.), *Governance and politics in the post-crisis European Union* (pp. 121-139). Cambridge: Cambridge University Press

Behrens, P. and Smyrl, M. (1999) A conflict of rationalities: EU Regional Policy and the Single Market, *Journal of European Public Policy*, 6:3, 419-435

Chardas, A. (2014) The interplay between austerity, domestic territorial reform and European Union Cohesion Policy: Multi-level Governance and the application of the partnership principle in Greece. *European Urban and Regional Studies*, 21(4): 432-444

McCann, Ph. (2015) *The Regional and Urban Policy of the European Union*. Cheltenham: Edward Elgar

Manzella, G. P. and Mendez, C. (2009) *The turning points of EU Cohesion Policy*. Working Paper Report to the Barca report.

Piattoni, S. and Polverari, L. (2016) *Handbook on Cohesion Policy in the EU*. Cheltenham: Edward Elgar